

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Υπεύθυνος σειράς: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΥΦΑΝΤΗΣ,
διδάκτωρ φιλοσοφίας πανεπιστημίου Κολωνίας*

Στήν σειρά *Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη* κυκλοφορούν:

A. Φιλοσοφικές πηγές

- I. Kant *Κριτική της κριτικής ικανότητας*
- J. G. Fichte *Όδηγός για μία εύτυχισμένη ζωή*
- F. W. Schelling *Φιλοσοφία της αποκαλύψεως*
- A. Schopenhauer *Άφορισμοί για την πρακτική σοφία της ζωής*
- E. Husserl *Η φιλοσοφία ως αυστηρή επιστήμη*
- E. Husserl *Καρτεσιανοί στοχασμοί*
- M. Scheler *Η θέση του ανθρώπου στον κόσμο*
- M. Heidegger *Έπιστολή για τον άνθρωπισμό*
- M. Heidegger *Η έννοια του χρόνου*

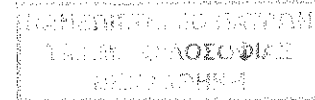
B. Φιλοσοφικές μελέτες

- Π. Κλιματσάκης: *Συστηματική εισαγωγή
στον γερμανικό ιδεαλισμό*

* Ο Δημήτρης Υφαντής σπούδασε οικονομικά στο πανεπιστήμιο των Αθηνών και στην συνέχεια φιλοσοφία, μουσικολογία και βυζαντινολογία στο πανεπιστήμιο της Κολωνίας. Ανακηρύχθηκε διδάκτωρ από το πανεπιστήμιο αυτό χάρη στην διατριβή του *Die Auseinandersetzung des frühen Heidegger mit Aristoteles. Ihre Entstehung und Entfaltung sowie ihre Bedeutung für die Entwicklung der frühen Philosophie Martin Heideggers* (1919 - 1927) [Η αντιπαράθεση του πρώιμου Heidegger με τον Αριστοτέλη. Η γένεση και ανάπτυξη της καθώς και η σημασία της για την εξέλιξη της πρώιμης φιλοσοφίας του Martin Heidegger (1919 - 1927)], Duncker und Humblot, Βερολίνο 2009. Αντικείμενο των ερευνών του αποτελούν κυρίως η κλασική φιλοσοφία της αρχαιότητας (Πλάτων, Αριστοτέλης), η νεότερη ευρωπαϊκή φιλοσοφία, ιδιαίτερα εκείνη του Immanuel Kant, και η σύγχρονη φιλοσοφία, ιδιαίτερα η φαινομενολογία, η ερμηνευτική, ο υπαρξισμός και η φιλοσοφία του Martin Heidegger.

DILT
190.09034
DIL

Wilhelm Dilthey

Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ

Εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια:
Δημήτρης Υφαντής

ΡΟΕΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ⁶⁰

Σέ μία παλαιότερη πραγματεία μου, εξέτασα τόν τρόπο μέ τόν όποιο παριστάνεται από τήν τέχνη, καί ιδιαίτερα από τήν ποίηση ή έξατομίκευση στόν ανθρώπινο κόσμο.⁶¹ Τήν φορά αὐτή ἐρχόμαστε ἀντιμέτωποι μέ τό ἐρώτημα σχετικά μέ τήν ἐπιστημονική γνώση περί τών ἀτόμων, καί μάλιστα περί τών ὑψηλῶν μορφῶν τῆς ἀτομικῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης ἐν γένει. Εἶναι ἄραγε ἐφικτή μία τέτοια γνώση καί ποιὰ μέσα διαθέτουμε γιά νά τήν ἀποκτήσουμε;

Πρόκειται γιά ἐρώτημα ὑψίστης σημασίας. Οἱ πράξεις μας προϋποθέτουν παντοῦ τήν κατανόηση ἄλλων ἀτόμων· ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἀνθρώπινης εὐτυχίας ἐκπηγάζει ἀπό τό ὅτι ὁ ἄνθρωπος συναισθάνεται ἀλλότριες ψυχικές καταστάσεις· ἡ ὅλη φιλολογική καί ἱστορική ἐπιστήμη ἐδράζεται στήν προϋπόθεση πώς αὐτή ἡ ἐκ τών ὑστέρων συγκατανόηση τῆς ξένης ἀτομικότητας μπορεῖ ν' ἀνυψωθεῖ στό ἐπίπεδο τῆς ἀντικειμενικῆς γνώσης. Ἡ συνείδηση ἡ οἰκοδομημένη ἐπάνω σέ αὐτές τίς προϋποθέσεις ἐπιτρέπει στόν σύγχρονο ἄνθρωπο νά διατηρεῖ ζωντανό μέσα του τό σύνολο παρελθόν τῆς ἀνθρωπότητας· πέρα ἀπ' ὅλους τούς φραγμαούς τῆς δικῆς του

⁶⁰ Ὅλες οἱ ἐπικεφαλίδες τών ἐνοτήτων τοῦ δοκιμίου προστέθηκαν ἀπό τόν μεταφραστή βάσει τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκάστοτε ἐνότητας.

⁶¹ Βλ. σχόλιο 1.

ἐποχῆς, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος διεισδύει μέ τό βλέμμα του στούς πολιτισμούς τοῦ παρελθόντος, ἀπορροφᾷ τήν ζωτική τους δύναμη καί ἀπολαμβάνει τήν μαγεία τους, κατά τρόπο ὥστε νά προάγεται ἡ εὐδαιμονία του. Ἀκόμη καί ὅταν οἱ συστηματικές ἐπιστῆμες τοῦ πνεύματος συνάγουν, ἀπό τήν ἀντικειμενική αὐτή σύλληψη τοῦ ἀτομικοῦ, καθολικές νομοτελειακές σχέσεις καί ἀλληλουχίες εὐρέως χαρακτήρα, οἱ διαδικασίες τῆς κατανόησης καί τῆς ἐρμηνεύσης ἐξακολουθοῦν ν' ἀποτελοῦν τήν βάση γιά αὐτές. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ ἐπιστῆμες αὐτές, ὅπως ἀκριβῶς καί ἡ ἱστορική ἐπιστήμη, ἐξαρθῶνται, ὡς πρός τήν ἀσφάλεια τῶν πορισμάτων τους, ἀπό τό ἕαν ἡ κατανόηση τοῦ ἀτομικοῦ μπορεῖ ν' ἀποκτήσει *καθολική ἐγκυρότητα*. Ἔτσι, στόν προθάλαμο ἤδη τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν, ἐρχόμαστε ἀντιμέτωποι μέ ἕνα πρόβλημα πού προσιδιάζει σέ αὐτές κατ' ἀντιδιαστολή πρός τίς φυσικές ἐπιστῆμες.⁶²

Οἱ πνευματικές ἐπιστῆμες πλεονεκτοῦν ἔναντι τῶν φυσικῶν κατά τό ὅτι ἀντικείμενό τους δέν ἀποτελοῦν φαινόμενα προσφερόμενα στίς αἰσθήσεις, ἀπλές ἀντανακλάσεις ἑνός πραγματικοῦ ὄντος σέ μία συνείδηση, ἀλλά ἄμεση ἐσωτερική πραγματικότητα, τούτη δέ ὡς μία ἀλληλουχία βιούμενη ἐκ τῶν ἔνδον. Ἐντούτοις, μεγάλες δυσκολίες γιά τήν ἀντικειμενική της σύλληψη ἀνακύπτουν ἤδη ἀπό τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ πραγματικότητα αὐτή παρέχεται στήν *ἐσωτερική ἐμπειρία* - δυσκολίες, ὡστόσο, πού δέν πρόκειται νά ἐξετάσουμε ἐδῶ.⁶³ Περαιτέρω, ἡ ἐσωτερική ἐμπειρία, στό πλαίσιο τῆς ὁποίας ἀποκτῶ ἐπίγνωση τῶν δικῶν μου ψυχικῶν καταστάσεων, δέν ἐπαρκεῖ καθ' ἑαυτήν γιά νά μοῦ παράσχει συνείδηση τῆς ἀτομικότητάς μου. Μόνο κατά τήν

62 Βλ. σχόλιο 2.

63 Βλ. σχόλιο 3.

ἀντιπαραβολή τοῦ ἑαυτοῦ μου μέ ἄλλους ἀποκτῶ ἐμπειρία τοῦ ἀτομικοῦ πού ὑπάρχει ἐντός μου-μόνο τώρα μοῦ καθίστανται συνειδητά τά στοιχεῖα τῆς ὑπαρξῆς μου πού ἀποκλίνουν ἀπό τούς ἄλλους. Ὁ Goethe ἔχει ἀπόλυτο δίκιο ἰσχυριζόμενος πῶς τούτη ἡ πλέον σημαντική ἀπό τίς ἐμπειρίες μας εἶναι σέ μᾶς δυσπρόσιτη καί πῶς ἡ ἐπίγνωσή μας σχετικά μέ τό μέτρο, τήν φύση καί τά ὄρια τῶν δυνάμεών μας παραμένει πάντοτε ἐξαιρετικά ἀτελής. Ἡ δέ ἀλλότρια ὑπαρξή μᾶς παρέχεται, κατ' ἀρχάς, μόνον μέ τά δεδομένα τῶν αἰσθήσεων, ἐξωθεν, μέ χειρονομίες, γλωσσικούς φθόγγους καί πράξεις· καί μόνο μέ μία διαδικασία ἀνασύστασης τῶν ὄσων ὑποπίπτουν ἔτσι, διά τῶν ἐξωτερικῶν σημείων, στίς αἰσθήσεις μας συμπληρώνουμε τήν ἐσωτερική διάσταση. Τά πάντα σέ αὐτή τήν συμπλήρωση (ὕλικό, δομή, τά πλέον ἀτομικά στοιχεῖα), πρέπει νά τά μεταφέρουμε ἀπό τήν δική μας ζωτικότητα.⁶⁴ Πῶς κατορθώνει μία ἀτομικά διαμορφωμένη συνείδηση, διαμέσου μιᾶς τέτοιας ἀνασύστασης, ν' ἀνυψώσει [τά ὅσα γνωρίζει γιά] μία ξένη καί ἐντελῶς διαφορετικά πλασμένη συνείδηση στό ἐπίπεδο τῆς ἀντικειμενικῆς γνώσης; Τί εἶδους διαδικασία εἶναι αὐτή πού, ἂν καί φαινομενικά ἑτερογενῆς, ἐμφιλοχωρεῖ στό πλαίσιο τῶν λοιπῶν γνωστικῶν διαδικασιῶν;

Τήν διαδικασία μέ τήν ὁποία, ἀπό σημεία παρεχόμενα στίς αἰσθήσεις ἐξωθεν, γινώσκουμε τό ἐσωτερικό ὀνομάζουμε *κατανόηση*. Αὐτός εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο χρησιμοποιοῦ τόν ὄρο τοῦτο.⁶⁵ Μία δέ πάγια ψυχολογική ὀρολογία, τήν ὁποία τόσο πολύ ἔχουμε ἀνάγκη, μπορεῖ νά καθιερωθεῖ μόνον ἐφόσον ὁ κάθε παγιωμένος, σαφῶς καί

64 Βλ. σχόλιο 4.

65 Κατά τό νόημα ἀπόδοση τῆς ἐξαιρετικά ἑλλειπτικῆς διατύπωσης στό πρωτότυπο.

εὐχρηστα προσδιορισμένος ὄρος τυγχάνει σταθερῆς χρήσης ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπιστημονικούς συγγραφείς. Ἡ ἔκφραση «κατανόηση τῆς φύσης» (*interpretatio naturae*)⁶⁶ δέν εἶναι παρὰ μία παρομοίωση. Ἀλλά καί ὅταν χαρακτηρίζουμε τὴν σύλληψη τῶν ἰδίων ψυχικῶν καταστάσεων ὡς «κατανόηση» δέν κυριολεκτοῦμε. Ὅντως, βέβαια, λέγω «δέν κατανοῶ πῶς μπόρεσα νά ἐνεργήσω ἔτσι» ἢ «πραγματικά, δέν μπορῶ πλέον νά κατανοήσω τόν ἴδιο μου τόν ἑαυτό». Μὲ τοῦτα, ὅμως, δέν θέλω παρὰ νά δηλώσω, στήν πρώτη περίπτωση, πῶς μία ἐκδήλωση τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἐξωτερικευμένη στόν αἰσθητό κόσμο, μοῦ παρουσιάζεται σάν μία ἐκδήλωση ἑνός ξένου καί πῶς, ὡς μία τέτοια, δέν κατορθῶ νά τὴν ἐρμηνεύσω· στήν δέ δεύτερη περίπτωση, πῶς ἔχω περιέλθει σέ μία κατάσταση τὴν ὁποία κοιτάζω ἐκθαμβος σάν κάτι τό ξένο πρὸς ἐμένα. Κατά συνέπεια, ὡς «κατανόηση», χαρακτηρίζουμε τὴν διαδικασία μέ τὴν ὁποία, ἀπὸ παρεχόμενα στίς αἰσθήσεις σημεῖα, γινώσκουμε ἐκεῖνο τόν ψυχικό κόσμο ἐκδήλωση τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν τὰ σημεῖα αὐτά.⁶⁷

Ἡ κατανόηση αὐτὴ ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν σύλληψη τοῦ νοήματος τῶν ψελλισμάτων ἑνός παιδιοῦ μέχρι ἐκείνη τοῦ νοήματος τοῦ Hamlet ἢ τῆς *Κριτικῆς τοῦ Λόγου*.⁶⁸ Μὲ πέτρα καί μάρμαρο, μουσικά διαμορφωμένους φθόγγους, χειρονομίες, λέξεις καί γραπτὰ, μέ ἐνέργειες, μέ οἰκονομικές διατάξεις καί καταστατικά, μᾶς ὁμιλεῖ τό ἴδιο αὐτό ἀνθρώπινο πνεῦμα, τό ὁποῖο καί ἀπαιτεῖ ἐρμηνεία. Μάλιστα δέ, ἡ διαδικασία τῆς κατανόησης, στό μέτρο πού καθορίζεται ἀπὸ τίς κοινές συνθήκες καί τὰ κοινὰ μέσα αὐτοῦ τοῦ εἴδους γνώσης,

66 «ἐρμηνεία τῆς φύσης».

67 Βλ. σχόλιο 5.

68 Βλ. σχόλιο 6.

πρέπει νά ἔχει καί κοινὰ χαρακτηριστικά: ὡς πρὸς τίς ἀδρές τοῦτες γραμμές, πρόκειται γιὰ τὴν αὐτὴ διαδικασία. Ἐάν λ.χ. ἐπιθυμῶ νά κατανοήσω τόν Leonardo da Vinci, στήν κατανόηση αὐτὴ συντείνουν ἡ ἐρμηνεία πράξεων, πινάκων, εἰκόνων καί γραπτῶν, καί μάλιστα στό πλαίσιο μιᾶς ὁμοιογενῆς ἐνιαίας διαδικασίας.

Ἡ κατανόηση παρουσιάζει ποικίλες διαβαθμίσεις. Τοῦτες καθορίζονται, κατ' ἀρχάς, ἀπὸ τό ἐνδιαφέρον: ἐάν τοῦτο εἶναι περιορισμένο, περιορισμένη θά εἶναι ἐπίσης καί ἡ κατανόηση. Μὲ πόση ἀνυπομονησία ἀκοῦμε κάποτε μία ἀνάλυση! Ἐξάγουμε τότε ἀπ' αὐτὴν ἓνα σημεῖο πρακτικῆς γιὰ μᾶς σημασίας, χωρὶς ποσῶς νά ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τόν ἐσωτερικό βίον τοῦ ὁμιλητῆ. Σέ ἄλλες περιπτώσεις, ἀντίθετα, πασχίζουμε, μέ τὴν βοήθεια κάθε λέξης καί κάθε μορφασμοῦ, ν' ἀποκτήσουμε πρόσβαση στόν ἐσωτερικό κόσμο ἐκείνου πού μιλά. Ὡστόσο, ἀκόμη καί ἡ πλέον ὀξυμένη προσοχή δέν μπορεῖ νά καταστῆ διαδικασία ἐντεχνη,⁶⁹ στήν ὁποία μπορεῖ νά ἐπιτυγχάνεται ἓνας ἐλεγχόμενος βαθμὸς ἀντικειμενικότητας, παρὰ μόνον ὅταν ἡ βιοτικὴ ἐκδήλωση⁷⁰ ἔχει ἀποκτήσει χαρακτήρα πάγιο, ὥστε νά μποροῦμε διαρκῶς νά ἐπανερχόμεστε σέ αὐτὴ. *Μία τέτοια ἐντεχνη κατανόηση μόνιμα παγιομένων βιοτικῶν ἐκδηλώσεων ὀνομάζουμε «ἐρμηνεία».*⁷¹ Ὑπ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, ὑπάρχει καί μία ἐρμηνευτικὴ τέχνη μέ ἀντικείμενο ἀγάλματα ἢ ζωγραφικούς πίνακες. Ἔτσι, ἤδη ὁ Friedrich August Wolf ἤγειρε τό αἶτημα γιὰ μία ἀρχαιολογικὴ ἐρμηνευτικὴ καί κριτικὴ. Τό αἶτημα αὐτό ὑποστήριξε καί ὁ Friedrich Gottlieb Welcker, ὁ δὲ Ludwig Preller ἀποπειράθηκε νά τὴν ἀναπτύξει.

69 Βλ. σχόλιο 7.

70 Βλ. σχόλιο 8.

71 Βλ. σχόλιο 9.

Ὡστόσο, ὁ ἴδιος ὁ Preller τόνισε ἤδη πῶς μία τέτοια ἐρμηνεύση βουβῶν ἔργων ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὴν βοήθεια ποῦ παρέχει ἡ ἐξήγηση βάσει τῆς λογοτεχνίας.⁷²

Ἡ ἀνυπολόγιστη ἀξία τῆς γραμματείας⁷³ γιὰ τὴν κατανόηση ἀπὸ μέρους μας τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας ἔγκειται σέ τοῦτο, ὅτι μόνον ἡ γλώσσα ἀποτελεῖ πλήρη, ἐξαντλητική καὶ ἀντικειμενική ἔκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ τέχνη τῆς κατανόησης ἐπικεντρώνεται *στήν ἐρμηνεύση τῶν γραπτῶν καταλοίπων ποῦ ἔχει ἀφήσει ἡ ἀνθρώπινη ὕπαρξη.*

Ἔτσι, ἡ ἐρμηνεία, μαζί μέ τὴν ἄρρηκτα συνδεδεμένη μαζί της κριτική μελέτη τῶν καταλοίπων αὐτῶν, ἀπετέλεσε τό σημεῖο ἐκκίνησης τῆς φιλολογίας. Τούτη, στήν οὐσία της, συνίσταται *στήν προσωπική τέχνη καὶ δεξιότητι τῆς ἐρμηνευτικῆς καὶ κριτικῆς αὐτῆς μελέτης τῶν γραπτῶν μνημείων* καὶ μόνο σέ συνάρτηση μέ τὴν τέχνη αὐτή καὶ τὰ πορίσματά της ἀνθεὶ κάθε ἄλλη ἐρμηνεία μνημείων ἢ ἱστορικά παραδεδομένων πράξεων. Σχετικά μέ τὰ κίνητρα τῶν δρώντων προσώπων στήν ἱστορία, εἶναι δυνατόν νά βρισκόμαστε σέ πλάνη, τὰ ἴδια τὰ δρώντα πρόσωπα μποροῦν νά περιβάλλουν τὰ κίνητρά τους μέ φῶς ἀπατηλό. Ὅμως, τό ἔργο ἑνός μεγάλου ποιητῆ ἢ σκαπανέα, μιᾶς θρησκευτικῆς μεγαλοφυΐας ἢ ἑνός γνήσιου φιλοσόφου δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ἡ ἀληθής ἔκφραση τοῦ ψυχικοῦ του βίου. Σέ τούτη τὴν γεμάτη ψεῦδος ἀνθρώπινη κοινωνία, ἕνα τέτοιο ἔργο εἶναι πάντα ἀληθές καὶ ἐπιδεχόμενο ἀφ' ἑαυτοῦ, σέ ἀντίθεση μέ κάθε ἄλλη ἐκδήλωση καταχωρισμένη σέ πάγια σημεῖα, μία

72 Γιά σύντομες πληροφορίες σχετικά μέ τοὺς πολυάριθμους λόγιους καὶ ἐρευνητές ποῦ ἀναφέρονται στὸ δοκίμιο, βλ. «βιογραφικά σημεῖωματα» στὸ τέλος τοῦ παρόντος.

73 Βλ. σχόλιο 9α.

πλήρη καὶ ἀντικειμενική ἐρμηνεία· μάλιστα, μόνον αὐτό ρίχνει φῶς καὶ στὰ λοιπὰ καλλιτεχνικά μνημεῖα μιᾶς ἐποχῆς καὶ τὶς ἱστορικές πράξεις τῶν τότε ἀνθρώπων.

Ἡ ἐρμηνευτική αὐτὴ τέχνη ἀναπτύχθηκε κατὰ τρόπο τόσο ἀργό, βαθμιαῖο καὶ νομοτελειακό ὅσο καὶ ἡ διὰ τοῦ πειράματος ἔρευνα τῆς φύσης. Γεννήθηκε δέ καὶ διατηρεῖται ἀπὸ τὴν προσωπική μεγαλοφυΐα δεξιότητι τοῦ φιλόλογου. Ἔτσι, σύμφωνα μέ τὴν φύση της, ἡ μετακένωσή της σέ ἄλλους γίνεται κυρίως χάρι στήν προσωπική ἐπαφή μέ τὸν μεγάλο δεξιότητι τῆς ἐρμηνεύσης ἢ μέ τό ἔργο του. Συνάμα, ὅμως, κάθε τέχνη ἐνεργεῖ βάσει *κανόνων*. Τοῦτοι διδάσκουν πῶς νά ὑπερβαίνει κανεὶς τὶς δυσκολίες καὶ παραδίδουν στοὺς μεταγενέστερους τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσωπικῆς τέχνης. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἀπὸ τὴν ἐρμηνευτική τέχνη, ἀναπτύχθηκε, νωρὶς ἤδη, ἡ *παρουσίαση τῶν κανόνων της*. Ἀπὸ δέ τὸν ἀνταγωνισμό αὐτῶν τῶν κανόνων, τὴν ἀντιπαράθεση διαφορετικῶν κατευθύνσεων κατὰ τὴν ἐρμηνεία σπουδαίων γιὰ τὸν ἀνθρώπινο βίον ἔργων καὶ τὴν ἀπορρέουσα, ἔτσι, ἀνάγκη θεμελίωσης τῶν κανόνων, ἀνέκυψε ἡ ἐρμηνευτική ἐπιστήμη. Τούτη εἶναι ἡ *τεχνική διδασκαλία περὶ τῆς ἐρμηνεύσης γραπτῶν μνημείων*.

Ἡ διδασκαλία αὐτὴ, καθορίζοντας τὴν δυνατότητα καθολικά ἐγκυρης ἐρμηνείας βάσει τῆς ἀνάλυσης τῆς κατανόησης, προχωρεῖ, ἐντέλει, μέχρι τὴν ἐπίλυση τοῦ *γενικότατου προβλήματος* ἀπὸ τό ὁποῖο ἐκκίνησε ἡ παρούσα πραγματεύση: στήν ἀνάλυση τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας προστίθεται ἐκεῖνη τῆς κατανόησης, ἀμφότερες δέ μαζί παρέχουν στίς πνευματικές ἐπιστήμες τὰ τεκμήρια σχετικά μέ τὴν *δυνατότητα* καὶ τὰ *ὄρια* τῆς καθολικά ἐγκυρης γνώσης ἐντὸς τους, καθὼς οἱ παράμετροι αὐτές [ἢ δυνατότητα δηλ. καὶ τὰ ὄρια] καθορίζονται ἀπὸ τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο πρωταρχικά μᾶς παρέχονται τὰ ψυχικά δεδομένα.

Ἐπιθυμῶ τώρα νά καταδείξω τὴν νομοτελειακὴ αὐτὴ

πορεία βάσει τῆς ἱστορίας τῆς ἐρμηνευτικῆς: πῶς, ἀπό τὴν ἀνάγκη βαθιᾶς καὶ καθολικῆς ἐγκυρῆς κατανόησης, γεννήθηκε ἡ φιλολογικὴ δεξιοτεχνία, ἀπὸ δὲ τούτῃ ἡ κανονικοποίηση καὶ ἡ ὑπαγωγή τῶν κανόνων σὲ ἓνα στόχο προσδιορισμένο ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε κατάστασι τῶν ἐπιστημῶν σὲ μίᾳ δεδομένη ἐποχῇ, μέχρι ποῦ, κατὰ τὴν ἀνάλυσι τῆς κατανόησης, ἐντοπίσθηκε ἐντέλει τὸ ἀσφαλὲς σημεῖο ἐκκίνησης γιὰ τὸν καθορισμὸ τῶν ἐρμηνευτικῶν κανόνων.

2. Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Ἐντεχνῆ ἐρμηνεία (ἐρμηνεία*⁷⁴) τῶν ποιητῶν ἀναπτύχθηκε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τίς ἀνάγκες τοῦ μαθήματος. Τὸ πνευματῶδες παιχνίδι μὲ τὴν ἐρμηνεία καὶ κριτικὴ τοῦ Ὀμήρου καθὼς καὶ ἄλλων ποιητῶν, κατὰ τὴν ἐποχῇ τοῦ ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, ἦταν προσφιλέσ παντοῦ ὅπου μιλοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ. Μία δὲ στέρεη βάση σχηματίσθηκε ὅταν, στοὺς Σοφιστὲς καὶ τίς ρητορικὲς σχολές, ἡ ἐρμηνεία αὐτῆ ἦλθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ρητορικὴ, καθὼς τούτῃ ἐμπεριείχε, ἐφαρμοσμένη στὴν καλλιπέπεια, τὴν γενικὴν διδασκαλία περὶ τῆς συγγραφικῆς σύνθεσης. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ μέγας αὐτὸς ταξινομητὴς καὶ ἀναλυτὴς τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, τῶν κρατῶν καὶ τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων, δίδαξε στὴν *Ρητορικὴ* του τὴν ἀνάλυσι του ὅλου ἐνὸς λογοτεχνικοῦ ἔργου στὰ μέρη του, τὴν διάκρισι τῶν ὑφολογικῶν τύπων, τὴν ἀναγνώρισι τῆς δράσης τοῦ ρυθμοῦ, τῆς περιόδου, τῆς μεταφορᾶς. Ἀπλούστερα ἐκτίθενται οἱ ἐννοιολογικοὶ καθορισμοὶ σχετικὰ μὲ τὰ σχήματα λόγου – ὅπως λ.χ. τὸ παράδειγμα, τὸ ἐνθύμημα, τὸ γνωμικόν, ἡ εἰρωνία, ἡ μεταφορὰ, ἡ ἀντίθεσι – στὴν *Ρητορικὴ* πρὸς Ἀλέξανδρον.⁷⁵

74 Μὲ ἀστερίσκο καὶ πλάγια στοιχεῖα, δηλώνονται οἱ λέξεις ποῦ ἀναγράφονται ἑλληνικὰ στὸ πρωτότυπο.

75 Βλ. σχόλιο 10.